

ALKOTMÁNYOS KÖVETELMÉNYEK A MAGYAR ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG GYAKORLATÁBAN 2012 UTÁN

SZAKÁLY Zsuzsa
egyetemi adjunktus (SZTE ÁJK)

1. Bevezetés

A magyar Alkotmánybíróságnak számos eszköz áll rendelkezésére az alkotmányossági vizsgálatok lefolytatása során. Ezek között találhatóak olyan eszközök, amelyeket a testület maga alakított ki gyakorlatában. Az új alkotmánybírósági törvény emelt be újdonságokat az 1990 óta kialakult elemekből a szabályozásba. Ide tartozik az alkotmányos követelmény eszköze is,¹ hiszen

„Ha a jogszabályi rendelkezés alkotmányossága éppen a szabályozás hiányossága vagy homályossága miatt kérdéses, az Alkotmánybíróság kifejezetten is megállapíthatja az alkotmányos értelmezés tartományát, meghatározhatja azokat az alkotmányos követelményeket, amelyeknek a norma értelmezéseinek meg kell felelniök.”²

Az alkotmányos követelmény törvényi szinten való megjelenítése megerősítette ezt az eszközt, amely az Alkotmánybíróság gyakorlatában nem számított újdonságnak, ugyanis az első alkotmányos követelmény 1993-ban került megfogalmazásra, kialakult gyakorlata volt.³

Érdekes megvizsgálni, hogy 2012 óta hogyan működik az alkotmányos követelmények megállapítása az Alkotmánybíróság gyakorlatában. Vajon mely kérdések vizsgálatakor érezte szükségét a testület, hogy alkotmányos követelményt állapítson meg? Milyen irányba helyeződtek a hangsúlyok? Jelen munka csak a 2012 után megállapított alkotmányos követelményeket vizsgálja, a korábbi gyakorlat elemzése nem tárgya,

¹ 2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybíróságról 46. §.

² 38/1993. (VI. 11.) AB határozat.

³ SÓLYOM László: *Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon*. Budapest, Osiris, 2001. 364–365.

mivel kifejezetten az új Abtv. szerint meghatározott alkotmányos követelményekre koncentráltam, hiszen így is tekintélyes mennyiségű alkotmányos követelmény megállapítása történt.

Először megvizsgáltam a 2012. évtől az Alkotmánybíróság által megállapított alkotmányos követelményeket, aszerint csoportosítva, hogy az Alaptörvény mely rendelkezésére való hivatkozással kerültek megállapításra. Ezt követően elemeztem a leggyakrabban előfordulókat, amelyek kimutathatóak az eddigi, Alaptörvényhez köthető gyakorlat alapján. Végül megvizsgáltam, hogy a 2012 utáni gyakorlat milyen jellemzőkkel bír.

2. Alkotmányos követelmények a kezdetekben

Bár a 2012 utáni alkotmányos követelményekre koncentrálok a munka, nem lehet kontextus nélkül elemezni a kérdést. Az első alkotmányos követelményt a 38/1993 (VI. 11.) határozatában állapította meg az Alkotmánybíróság. A hatalmi ágak elválasztásához kapcsolódó ügyben a testület a bírói kinevezések függetlenségéhez kapcsolódóan mondott ki alkotmányos követelményt, valamint meghatározta saját hatáskörét ezek vonatkozásában.⁴

Az Alkotmánybíróság már itt a jogrendszer lehetséges kíméletének pártjára állt:

„[...] A normát nem kell minden esetben megsemmisíteni csupán azért, mert az alkotmányos követelményeknek meg nem felelő értelmezése is lehetséges vagy előfordul. [...] Egyébként azonban a hatályos jogot lehetőleg kímélni kell. [...] Ilyenkor az Alkotmánybíróság azoknak az értelmezéseknek körét határozza meg általában, az alkotmányos követelményekkel, amelyek esetében a jogszabály az Alkotmánnyal összhangban van.”⁵

A jogrendszer kíméletét szolgálja, hogy ha megoldható másképp, ne kerüljön megsemmisítésre a vizsgált jogi norma. Ha a több lehetséges értelmezés közül az Alkotmánybíróság választ, és alkotmányos követelményként kimondja annak használati kötelezettségét, „[...] ezzel az utólagos normakontroll keretén belül marad, s nem jogalkalmazói törvényértelmezést végez.”⁶

Holló András szerint az utólagos normakontroll hatáskör mérséklő értelmezéseként lehet tekinteni erre az eszközre.⁷ Ez a módszer valóban erősíti a jogrendszert abban az esetben, ha nagyobb kárt okozna a jogi norma eltávolítása, mint a megfelelő értelmezési tartomány kijelölése melletti megtartás. Ahogy Uitz Renáta fogalmaz:

⁴ 38/1993 AB határozat.

⁵ Uo.

⁶ Uo.

⁷ HOLLÓ András: Néhány megjegyzés az „alapok” (húsz év) védelmében... *Jogeleméleti Szemle*, 2012/2. 261.

„A jogszabály jogalkalmazói gyakorlatban meghonosodott értelmezése mint a jogszabály alkotmányosságát alapvetően befolyásoló tényező az »élő jog« elmeletben került kifejtésre, majd kifinomultabb formában, mint »alkotmányos követelmény« honosodott meg az Alkotmánybíróság gyakorlatában.”⁸

Az élő jog⁹ és az alkotmányos követelmény közé nem tehető egyenlőségjel. Amíg alkotmányos követelményt az Alkotmánybíróság állapíthat meg, az élő jog más forrásból is táplálkozik, valamint nemcsak a rendes bírósági ítékezésre bír hatással.

Az új eszköz ezt követően gyakran előkerült a testület munkájában, és különböző célokra kezdték használni:

- homályos vagy hiányos a szabályozás miatt az alkotmányos értelmezés tisztázása,
- megszorító értelmezés,
- kiterjesztő értelmezés,
- új szabály megállapítása,
- jövőendő jogszabály tartalmának pozitív előírása végett.¹⁰

Sólyom László álláspontja szerint az alkotmányos követelmények a kezdetekhez képest metamorfózison estek át,¹¹ sokrétű felhasználásuk alakult ki a testület gyakorlatában, elszakadva az eredeti funkciótól. Az aktivista alkotmánybírói szemlélettel együtt fejlődött ez az új eszköz is. Azonban az új Abtv. változást hozott ennek az eszköznek az alkalmazásában is.

3. Alkotmányos követelmények 2012 óta

A 2011-es Abtv a következők szerint határozza meg az alkotmányos követelmény alkalmazását:

„(3) Az Alkotmánybíróság hatáskörei gyakorlása során folytatott eljárásában határozattal megállapíthatja azokat az Alaptörvény szabályozásából eredő, és az Alaptörvény rendelkezéseit érvényre juttató alkotmányos követelményeket, amelyeknek a vizsgált, illetve a bírósági eljárásban alkalmazandó jogszabály alkalmazásának meg kell felelnie.”¹²

⁸ Uitz Renáta: Egyéni jogsérelmek és az Alkotmánybíróság. *Fundamentum* 1999/2. 45.

⁹ Kiss Valéria: Az élő jog koncepciójának empirikus vizsgálata. A jogtudat kutatások módszertani problémái. *Jogi Tanulmányok*, 2014. 239.; Badó Attila: Eugen Ehrlich és a jogszociológia. In: SZABADFALVI József (szerk.): *Amabilissimus. A legszeretreméltóbbak egyike. Loss Sándor Emlékkönyv*. Debrecen, 2005. 7–8.

¹⁰ SÓLYOM i. m. 365–370.

¹¹ Uo. 364.

¹² 2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybíróságról 46. §.

Ez megvalósulhat úgy is az új rendszerben, hogy alkotmányjogi panasz esetében maga a panasz elutasításra kerül, tehát az egyéni jogvédelem elmaradása esetében is van lehetőség követelmény megállapítására.

Az új Abtv. indokolása nem említette az új eszköz bevezetését.¹³ Úgy vélem, több figyelmet érdemelt volna ez a terület, amit aztán meg is kapott az Alkotmánybíróságtól, ugyanis a testület továbbra is késznek mutatkozott a régi-új eszköz használatára, ahogy az a következőkben bemutatásra kerül.

Mielőtt a 2012 óta megállapított alkotmányos követelmények vizsgálatába mélyül-nénk el, érdemes megvizsgálni az eszközökhöz kapcsolódó szakirodalmi véleményeket.

Nem foglalkozott még tanulmány kifejezetten az alkotmányos követelményekkel, azonban más, alkotmánybírósághoz kötődő vizsgálatok során előkerült a kérdés. Az objektív alkotmányvédelem tágabb értelmezéséhez köti a területet Chronowski Nóra.¹⁴ Ezzel egyetértek, hiszen az eszköz kidolgozásakor is az volt a cél, hogy abban az esetben, ha több lehetséges értelmezése van egy rendelkezésnek, az alkotmányos értelmezést támogassa, azonban a jogrendszer kíméletével a megsemmisítéshez képest azokban az esetekben, amikor ez elegendő, vagyis egy puhább eszköznek tekinthető az alkotmányos követelmény. Ilyenkor az Alkotmánybíróság kesztyűs kézzel nyúl az adott rendelkezéshez, nem semmisíti meg, hanem csak irányt ad az értelmezéshez. Ez a könnyebb út választása a megsemmisítés elkerülése érdekében, vagy épp ellenkezőleg, a testület ahelyett, hogy megsemmisítene egy jogszabályt vagy ennek meghatározott részét, és a jogalkotóra bízna a tartalom újbóli meghatározását, természetesen az alkotmányos iránymutatás meghatározásával – melynek eredménye igencsak kérdésesnek bizonyult több esetben is –, inkább maga határozza meg az értelmezés irányvonalát, amely kötelezővé válik a jogalkotó vagy a jogalkalmazó számára közvetlenül az Alkotmánybíróság döntésének eredményeképpen.

Hiszen, ahogy azt a Pócza–Dobos–Gyulai szerzőtrío megfogalmazta: az alkotmányos követelmény „[...] bizonyos értelemben tartalmilag bővíti az alkotmánybíróság által vizsgált jogszabályt anélkül, hogy annak akárcsak egyetlen részét is megsemmisíténék.”¹⁵ Az Alkotmánybíróság ilyenkor tehát kétféleképpen is használhatja az alkotmányos követelményt: bővítheti az értelmezési tartományt, de szűkítheti is.

Ahogy azt Úitz Renáta már 1999-ben megállapította az alkotmányos követelmények vonatkozásában:

„A határozatok egyik csoportjában az Alkotmánybíróság a kifogásolt jogszabály értelmezéséhez nyújtott támpontot, az alkotmányos követelmény a norma egy meghatározott értelmezését erősítette fel. [...] Más esetekben az alkotmánybírák a kifogásolt jogszabályhely lehetséges értelmezésein túlmutató, átfogó elvi tételeket is megfogalmaztak.”¹⁶

¹³ <https://www.parlament.hu/irom39/04424/04424.pdf>

¹⁴ CHRONOWSKI Nóra: Alkotmányjogi panasz és alkotmányvédelem. *Fundamentum* 2014/1–2. 91.

¹⁵ PÓCZA Kálmán – DOBOS Gábor – GYULAI Attila: Hogyan mérjük az Alkotmánybírósági döntések erősségét? Módszertani keretek és egy próbakutatás eredményei. *Állam- és Jogtudomány*, 2017/2. 50.

¹⁶ ÚITZ i. m. 46.

Az alkotmányos követelmény tehát jól alkalmazható akkor is, ha az Alkotmánybíróság iránymutatása elegendő az alkotmányosság helyreállításához, de akkor is, ha nem akarja a testület kiengedni a kezéből a döntést. Valamint bevethető kritikus esetekben is, amikor nincs egységes álláspont a testületen belül a megsemmisítéshez, de az egyértelmű, hogy nem lehet érintetlenül hagyni az alkotmányellenes gyakorlatot.

Az alkotmányos követelmények számos más vizsgálati területhez kapcsolódnak, például külön kérdés az alkotmányos követelmények kapcsolata a rendes bíróság döntéseivel. A rendes bíróságok döntéseire kapcsolódó alkotmányos követelményeknek befolyásolniuk (kellene) a követelmény kimondása után meghozott bírói döntéseket, valamint, ha az alkotmányos követelmény kimondásával egyszerre megsemmisít az Alkotmánybíróság rendes bírósági döntést, annak vonatkozásában különös jelentőséggel rendelkezik. Emellett az eljárásjogokhoz kapcsolódó alkotmányos követelmények is különösen fontos szerepet bírnak.

Egy bírósági elemzés szerint „A jogalkalmazás perben érvényesülő konkrét alkotmányos követelmények meghatározása azonban mindenképpen segítséget jelent a bíró számára, sőt tágabb értelemben az ügy keretein is túlmutat, mivel eligazítást adhat anyagi jogi jogszabályok alapjogi értelmezésében.”¹⁷ A kérdés azonban az, hogy a gyakorlatban mennyire valósul meg ennek a betartása, figyelembe véve a rendes bíróságok alkotmányjogi érvelés-használatának korábbi tapasztalatait. Ennek vizsgálatára már születtek tanulmányok.¹⁸ Például a büntetőügyek nagy részében „a probléma megoldáshoz már nem veszik igénybe az alkotmány rendelkezéseit.”¹⁹

Ennek részletesebb vizsgálata más irányba vinné az elemzést,²⁰ ahogy a sikeres alkotmányjogi panaszok utóéletének vizsgálata is.²¹ Még egy speciális vonatkozása a kérdésnek a jogegységi határozatokhoz kötődően megállapított alkotmányos követelmények kérdése,²² különös tekintettel a jogegységi panaszra, ami még nagyon új jogintézmény.²³

¹⁷ „Az Alaptörvény követelményeinek érvényesülése a bírósági ítélkezésben.” Összefoglaló vélemény 12.

¹⁸ ZÓDI Zsolt – LŐRINCZ Viktor: Az Alaptörvény és az alkotmánybírósági gyakorlat megjelenése a rendes bíróságok gyakorlatában – 2012–2016. *MTA Law Working Papers*, 2017/22. 27–28. <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

¹⁹ BENCZE Máttyás: Díszítőelem, álcázóháló vagy tartóoszlop? A büntetőbírói gyakorlat és az alkotmány. *Fundamentum*, 2007/3. 19.

²⁰ BENCZE Máttyás: *Elvek és gyakorlatok. Jogalkalmazási minták és problémák a bírói ítélkezésben*. Budapest, Gondolat, 2011.

²¹ KARSAI Dániel – MIHÁLY Eszter: Elefántsírató – a sikeres alkotmányjogi panaszok utóélete. *MTA Law Working Papers*, 2017/21. 29–30. <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

²² KARSAI Dániel: A jogegységi határozatok alkotmányossági vizsgálata. *Fundamentum*, 2006/1. 107. „Az Alkotmánybíróságnak megvan tehát a lehetősége arra, hogy alkotmányos követelményt fűzzön közvetlenül egy jogegységi határozathoz. Még ennél is tovább mehetünk azonban: a bírói függetlenség és a bírói jogértelmezés szabadságának lehető legnagyobb tiszteletben tartása meg is követeli, hogy az Alkotmánybíróság ezzel az enyhébb eszközzel éljen, ha ezáltal a jogegységi határozat megsemmisítése kiváltható.”

²³ 2020. április elsején lépett hatályba az erre vonatkozó rendelkezés.

Végezetül megállapítható, hogy az alkotmányos követelmény sokszínű alkalmazása lehetséges különféle célok elérése érdekében, azonban mindvégig szükséges szem előtt tartani, hogy

„Az alkotmányos követelmény alapvetően a jövőre nézve érvényesíthető. Ez különösen így van, ha az alkotmányos követelmény a jogalkotónak szól. Ha a jogalkalmazóknak címezi az Alkotmánybíróság, akkor az alkotmányos követelmény a jövőben felmerülő viták során szolgálhat értelmezési keretként.”²⁴

Tipikusan a jogalkalmazónak szól az alkotmányos követelmény, azonban irányt mutathat a jogalkotónak is, mint például a 45/2012 (XII. 29.) AB határozat esetében, amikor az alkotmány módosításával kapcsolatban határozott meg szabályokat alkotmányos követelmény formájában a testület, azonban ez kivételesnek tekinthető, általában a jogalkalmazó számára mutat irányt.

A jogalkalmazó számára azonban nemcsak a jövőre nézve, hanem múltbeli események vizsgálatakor is irányadó.

Vagyis az alkotmányos követelmény nem alkalmas a döntés előtti jogviszonyok megváltoztatására, sem pedig a reparációra, kivéve, ha alkotmányjogi panasz alapján bírói döntés megsemmisítése történik, azonban irányt mutat a jövőre nézve címzettnek.

4. Statisztikai elemzés

Ha megvizsgáljuk az új Abtv. hatálybalépése óta megállapított alkotmányos követelményeket a számadatok szintjén 2019 év végével bezárólag, az Alkotmánybíróság honlapján elérhető határozatkereső adatai alapján az alábbi következtetésekre juthatunk: összesen 58 esetben állapított meg alkotmányos követelményt az Alkotmánybíróság.

Ha évekre lebontva vizsgáljuk a döntéseket, az 1. sz. táblázatban szerinti a megoszlás: 2012-ben mindössze 2 alkotmányos követelmény került megállapításra, ehhez képest 2013-ra komoly növekedés figyelhető meg, már 16 esetben mondott ki alkotmányos követelményt az AB. 2014-ben és 2015-ben ugyanannyi, szám szerint 8 ilyen döntés született. 2016-ban ismét csökkenés történt, 2 alkotmányos követelménnyel, míg 2018-ban 4. A két alacsony számot mutató év között 2017-ben 10 esetben történt alkotmányos követelmény kimondása. A 2019-es év ismét magasabb számokat mutat, 8 esetben állapított meg alkotmányos követelményt a testület.

²⁴ KÖBLÖS Adél: A kivételes panasz szerepe az alkotmányos jogok védelmében In: TÓTH Judit (szerk.): *Ünnepi Kötet dr. Tóth Károly címzetes egyetemi tanár 70. születésnapjára*. [Acta Universitatis Szegediensis Acta Juridica et Politica] Szeged, 2015. 194.

Alkotmányos követelményt meghatározó alkotmánybírószági döntések és az elbírált ügyek száma év szerinti bontásban

Év	Alkotmányos követelmények száma	Adott évben elbírált ügyek száma	Arány
2012	2	1237	0%
2013	16	367	4%
2014	8	426	2%
2015	8	364	2%
2016	2	355	1%
2017	10	449	2%
2018	4	439	1%
2019	8	430	2%

Változó tehát az egy évben megállapított alkotmányos követelmények száma, ahogy azt az alábbi diagram is mutatja:

Az alkotmányos követelmények száma év szerinti megoszlásban

Ha aszerint vizsgáljuk a döntéseket, hogy milyen alapjog vonatkozásában születtek alkotmányos követelmények, az alábbi eredmények figyelhetőek meg: legtöbb alkotmányos követelményt az Alaptörvény XXVIII. cikkére hivatkozva állapította meg a testület. A második legtöbbet használt cikk az alkotmányos követelmények vonatkozásában a B) cikk első bekezdése. A harmadik leginkább hivatkozott szakasz a XV. cikk és a XXIII. cikk „holtversenyben”. Más cikkek is előkerültek, eléggé szórt módon.²⁵

Vagyis a legtöbb alkotmányos követelmény a tisztességes eljáráshoz való joghoz kapcsolódóan került megállapításra, ezt a jogállamiság követi, majd a diszkrimináció tilalma. A következőkben csak ezek kerülnek vizsgálatra a területi korlátok miatt, bár a téma komplexitása miatt nehéz volt meghatározni a vizsgálat kiterjedését. Je-

²⁵ A mellékletben látható az összes érintett határozat hivatkozott szakaszszám szerinti bontásban.

len munka fókuszja mellett más irányok is elképzelhetőek. Izgalmas kérdéseket vet fel például a meghatározott alkotmányos követelmények alkalmazása a rendes bíróságok gyakorlatában, mind az Alkotmánybíróság elé került bírósági döntések, mind a későbbi, hasonló ügyek vonatkozásában. Az alapjogok rendes bíróságok ítélezésében való megjelenésének elemzése más irányú vizsgálatot igényel.²⁶

5. Egyes alapjogok megjelenése az alkotmányos követelményekben

5.1. Tisztességes eljáráshoz való jog

A tisztességes eljáráshoz való jog központi szereppel rendelkezik a bírói eljárásokat befolyásoló alapvető jogok között, nem meglepő tehát, hogy ehhez a joghoz kötődik a legtöbb megállapított alkotmányos követelmény a vizsgált időszakban, hiszen ez garanciális jelentőségéből is adódik. Ez az elv jelentős hatással bír a jogalkalmazásra, és az egyedi esetek értelmezésekor az Alkotmánybíróságra vár a feladat, hogy az absztrakt elvet alkalmazással tegye az egyedi ügyek megítélésére, valamint értelmezésével irányt mutasson a gyakorlatban előforduló esetek számára. Az ügy összes körülményének vizsgálatával válik lehetővé a mérlegelés, azonban általános elvek is megállapíthatóak. Elég csak az EJEB gyakorlatára gondolnunk, ahol a tisztességes eljáráshoz való jog különleges státuszt szerzett a védett jogok között.²⁷

A tisztességes eljáráshoz való jog komplex rendszeréből több részkérdés vonatkozásában is állapított meg alkotmányos követelményt az Alkotmánybíróság. A leggyakrabban a jogorvoslathoz való jogot érintő kérdésekben került kimondásra alkotmányos követelmény. Annak érdekében, hogy ne csak egy-egy mondat jusson egy határozatnak, inkább egy döntés mélyebb elemzése mellett döntöttem.²⁸ Összesen 21 esetben állapított meg alkotmányos követelményt a tisztességes eljáráshoz kapcsolódóan az Alkotmánybíróság.

A 8/2013. (III. 1.) AB határozat a védelemhez való jog kérdését vizsgálta. A döntés szerint:

„alkotmányos követelmény, hogy a büntetőeljárásban a terhelt érdekében kirendelt védőt a terhelti kihallgatás helyéről és időpontjáról igazolható módon,

²⁶ BENCZE i. m. 77–109.

²⁷ Pl. FARKAS Henrietta Regina: A tisztességes eljárás főbb részjogosítványainak érvényesülése a büntetőperben (A magyar büntetőeljárás az európai emberi jogi bírászkodás mérlegén.) *Büntetőjogi Szemle*, 2014/1. 13–15.; BÉKÉS Ádám: A tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése a strasbourgi bíróság esetjog alapján. *Állam- és Jogtudomány*, 2017/4. 81–82.

²⁸ A többi, a tisztességes eljáráshoz kapcsolódó alkotmányos követelményt megállapító határozat: 2/2013. (I. 23.) AB határozat, 6/2013 (III. 1.) AB határozat, 9/2013 (III. 6.) AB határozat, 14/2015. (V. 26.) AB határozat, 17/2015. (VI. 5.) AB határozat, 11/2017. (V. 26.) AB határozat, 25/2013. (X. 4.) AB határozat, 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, 36/2014 (XII. 18.) AB határozat, 21/2016. (XI. 30.) AB határozat, 8/2015. (IV. 17.) AB határozat, 12/2015 (V. 14.) AB határozat, 20/2015. (VI. 16.) AB határozat, 2/2017. (II. 10.) AB határozat, 8/2017. (IV. 18.) AB határozat, 18/2017. (VII. 18.) AB határozat, 25/2017. (X. 17.) AB határozat, 3/2019. (III. 7.) AB határozat, 19/2019. (VI. 18.) AB határozat, 32/2019. (XI. 15.) AB határozat.

olyan időben értesítsék, hogy a kirendelt védőnek lehetősége legyen az eljárási törvényben foglalt jogait gyakorolni és a terhelti kihallgatáson részt venni.²⁹

A védő szerepe garanciális jelentőségű a büntetőeljárás minden eleme során, mely a tisztességes eljáráshoz való jog fontos részét képezi, számos nemzetközi egyezményben is megjelenik, ezért a tisztességes eljárás egyes részjogosultságainak vizsgálata mindig különös figyelmet érdemel. A vizsgált határozat azonban kötelezettséget ír elő a nyomozó hatóságok számára is a terhelti kihallgatásokra vonatkozóan, és kimondja, hogy a védő nem megfelelő értesítésének esetén a terhelt vallomása az eljárás későbbi szakaszaiban nem értékelhető bizonyítási eszközként. Ez súlyos korlát lehet a büntetőeljárások során is, hiszen ahogy a Győri Törvényszék ítéletében is láthattuk, eddig nem minden esetben tartották jelentős kérdésnek e jogosultság érvényesülését, azonban a határozat *erga omnes* hatállyal ró kötelezettséget a büntető igazságszolgáltatásra. A nyomozati szakaszban a zsinórmérték pontos meghatározása előremutató eredményekhez vezethet, hiszen a határozat elfogadásával az AB által húzott határvonalak átlépése esetén az Alaptörvényben foglalt alapjogaikban sérelmet szenvedett indítványozók megfelelő alkotmányjogi alappal rendelkeznek alkotmányjogi panaszuk érvényesítésére.

Az AB külföldi gyakorlatra való hivatkozásának több mint egynegyede és az EJEB-hez érkezett kérelmek egyharmada a tisztességes eljáráshoz való joghoz kapcsolódik,³⁰ ami azért is lényeges, mivel ahogy azt az USA LB megfogalmazta, a „civilizált nemzetek alkotmányos kultúrájának minőségét leginkább az mutatja, hogy milyen alkotmányos garanciákat alkalmaznak a büntetőhatalom érvényesítése során.”³¹ Ez hazánk szempontjából azért is különösen lényeges a nyomozás során a védő vonatkozásában, mivel „az egész eljárás kimenetelét továbbra is gyakran döntően meghatározza a nyomozás és az annak kezdeti szakaszában folytatott bizonyítás”, a bírák preferálják a nyomozás adatait, a tárgyalás csupán „legitimálja” az előkészítő eljárásban rögzítetteket.³² Ennek ellenére a nyomozati szakban a védők kevésbé aktívak,³³ az AB pedig már korábban is úgy foglalt állást, hogy lehetséges differenciálni a nyomozás és a bírósági eljárás során betartandó szabályokat a védelemhez való jog részleteinél.³⁴

Emiatt is kiemelkedő fontosságú az AB szerepe, hogy a védelem jogából fakadóan meghatározza az alkotmányos büntetőeljárás követelményeit, és kijelölje azokat az alkotmányos garanciákat és ellensúlyokat, melyeket az eljárás során a hatóságoknak feltétel nélkül tiszteletben kell tartaniuk. Különös jelentőséget kap ez a kérdés az alaptörvényi rendszer Alkotmánybíróságra vonatkozó rendelkezései miatt, ugyanis az új rendelkezések erősítik a testület alapjogvédelmi szerepét, kiterjesztve bizonyos lehe-

²⁹ 8/2013 (III. 1.) AB határozat [55].

³⁰ SZALAI Anikó: Az Emberi Jogok Európai Bírósága ítélezésének megjelenése a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában *Kül-Világ*, VII. évf. 2010/4. 16–17.

³¹ *Olmstead v. United States* 277 U.S. 438 (1928).

³² TÓTH Mihály: Az Alkotmánybíróság határozata a kiemelt ügyek egye büntetőeljárási szabályairól – A védelmi jogok korlátozhatóságának határai. *Jogesetek Magyarázata*, 2012/2. 17.

³³ KÁDÁR András Kristóf: A tisztességes eljáráshoz és a védelemhez való jog húsz éve Magyarországon. *Fundamentum*, 2009/4. 78.

³⁴ 209/B/2003 AB határozat ABH 2008.

tőségeket az alaptörvény-ellenes bírói döntések megsemmisítésében. Az alkotmányos követelmény elősegítheti ezeknek a rendelkezéseknek az érvényesülését, amennyiben a rendes bíróságok a követelménybe foglaltak szerint járnak el.

A tisztességes eljáráshoz való jog olyan eszközzé válhat az indítványozók számára, mint anno a jogállamiság elve az absztrakt normakontrollt indítványozók számára: ha nincs konkrét Alaptörvénybe foglalt jog, amelyre hivatkozni lehetne, jolly jokerként elő lehet húzni, és erre alapozva meg lehet állapítani a jogsértést. A tisztességes eljárás elvére alapított indítványok nagy számának sikere is ezt az elméletet támasztja alá, hiszen a legtöbb megsemmisítés erre a jogra alapozva történt. Azonban azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog komplexitása, valamint rendes bírósági eljárásokkal kapcsolatos kiemelkedő jelentősége is ebbe az irányba mutat.

5.2. Jogállamiság

A jogállamiság alapelve meghatározó szereppel rendelkezik a kezdetek óta a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatában. Ahogy a működés kezdetén kimondásra került: „Magyarország jogállammá minősítése ténymegállapítás és program egyszerre. A jogállam azáltal valósul meg, hogy az Alkotmány valóban és feltétlenül hatályosul.”³⁵

Bár egyes elemeinek alkalmazása gyakoribb volt a döntések során, a háttérben végig ott lebegett mindent érintően és befolyásolóan ez az elv. A következőkben bemutatott döntések is ezt a színes képet erősítik, azonban az elemzés elaprózódásának elkerülése érdekében részletesen csak egy olyan határozatot vizsgálok, ami a jogállamiság alkotmányos követelményét foglalja magában. A többi, jogállamisághoz kapcsolódó alkotmányos követelményt kimondó határozat: 9/2013 (III. 6.) AB határozat, 13/2013. (VI. 17.) AB határozat, 14/2013. (VI. 17.) AB határozat, 13/2015. (V. 14.) AB határozat, 3019/2017. (II. 17.) AB határozat, 18/2018 (XI. 12.) AB határozat, 20/2018 (XI. 14.) AB határozat, 3293/2019. (XI. 18.) AB határozat.

A vizsgált határozat esetében kifejezetten meghatározónak tartom, hogy a jogállamiság elvére alapozták az Alaptörvény módosítására és kiegészítésére vonatkozó szabályokról való rendelkezést. A 45/2012. (XII. 29.) AB határozat szerint „[...] alkotmányos követelmény, hogy az Alaptörvény módosítására és kiegészítésére kizárólag az Alaptörvény S) cikke alapján kerülhet sor.”³⁶ Emellett az is megállapításra került, hogy:

„Alkotmányos követelmény, hogy az alkotmányozó hatalom által az Alaptörvényben meghatározott jogalkotási felhatalmazás egyértelmű legyen (egyértelműen határozza meg a felhatalmazás jogosultját, tárgyát és kereteit). Ha az Országgyűlés az Alaptörvényben foglalt felhatalmazás alapján alkot törvényt, kizárólag olyan törvényt alkothat, amely egyértelműen elhelyezhető az Alap-

³⁵ 11/1992 (III. 5.) AB határozat.

³⁶ 45/2012. (XII. 29.) AB határozat.

törvényben meghatározott jogforrási rendszerben és megfelel a jogforrási hierarchia követelményének.”³⁷

A rendkívüli jelentőségű határozat számos meghatározó kérdéssel foglalkozott, ezekre hatással voltak a kimondott alkotmányos követelmények. Az alapvető jogok biztosa fordult alkotmányossági vizsgálat érdekében az Alkotmánybírósághoz az ún. Átmeneti Rendelkezések miatt. Az Átmeneti Rendelkezések nem voltak besorolhatóak egyik jogforrási kategóriába sem, ahogy az Alkotmánybíróság megfogalmazta, a „közjogi senkiföldjén” álltak,³⁸ veszélyeztetve a jogrendszer egységét. A közjogi érvénytelenség kérdése is előkerült. Az Alkotmánybíróság megsemmisített bizonyos rendelkezéseket az Átmeneti Rendelkezésekből, amelyeket nem talált átmenetinek, mivel „Az említett módosításokkal a közjogi hagyományoktól és gyakorlattól gyökeresen eltérő olyan új alkotmánymódosítási gyakorlat alakult ki, amely veszélyeztette az Alkotmány stabilitását és időtállóságát, ezen keresztül az alkotmányos jogállam elveit és követelményeit.”³⁹

A jogforrási rendszer alapvető szabályainak rögzítése elősegíti a jogbiztonság erősítését, hiszen a „közjogi senkiföldje” veszélyes következményekhez vezethet. A nagy jelentőségű döntésben meghatározott alkotmányos követelmények maguk is nagy jelentőségűek, hiszen érdemben befolyásolták az alkotmányozás folyamatát, és a negyedik alaptörvény-módosítás kiváltó oka volt ez a határozat. Sok vita övezte az irányt és a lehetőségeket, amelyek a testület előtt álltak.⁴⁰ Végül a 12/2013 (V. 24.) AB határozat zárta le a kérdést, hogy meddig mehet el az Alkotmánybíróság az alkotmányossági vizsgálat során, amikor a testület elzárkózott attól, hogy alkotmányellenes alkotmánymódosítást⁴¹ állapítson meg.⁴² Ezzel a magyar Alkotmánybíróság az európai úton maradt,⁴³ hiszen az európai alkotmánybíróságok nagy része nem vizsgálja

³⁷ Uo. [127].

³⁸ 45/2012 (XII. 29.) AB határozat.

³⁹ Uo. [49].

⁴⁰ Pl. DRINÓCZI Tímea: Gondolatok az Alkotmánybíróság 61/2011 (VII. 12.) AB határozatával kapcsolatban. *Jura*, 2012/1. 37–46.; FRÖHLICH Johanna: Az alkotmány zárttsága és ellentmondás-mentessége – az alkotmánymódosítások felülvizsgálatának lehetőségei és határai. In: GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – SZENTE Zoltán (szerk.): *Alkotmányozás és alkotmányjogi változások Európában és Magyarországon*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar, 2014. 195–208.; VINCZE Attila: Az Alkotmánybíróság határozata az Alaptörvény negyedik módosításáról Az alkotmánymódosítás alkotmánybírósági kontrollja. *Jogesetek Magyarázata*, 2013/3. 19–35.

⁴¹ YANIV ROZNAI: *Unconstitutional Constitutional Amendments The Limits of Amendment Power*. [Oxford Constitutional Theory] Oxford, Oxford University Press, 2017. 5–10.

⁴² 12/2013 (V. 24.) AB határozat [37] „Az Alkotmánybíróság hatáskörének az alkotmány (és az alkotmány-módosítás) felülvizsgálatára való kiterjesztése ellen szóló egyik legfontosabb érv változatlanul az, hogy az Alkotmánybíróság nem alkothatja, és nem is változtathatja meg az alkotmányt, amelyet védeni hivatott, és amelyet mérceként kell alkalmaznia a jogszabályok alkotmányossági felülvizsgálata során.”

⁴³ Ld. LEGÉNY Krisztián: Alkotmányellenes alkotmánymódosítások? *Magyar Jog*, 2006/3. 129–139.; KOCSSIS Miklós: Az Alkotmánybíróság határozata az „alkotmányellenes alkotmánymódosítások” ügyében Az indokolás koherenciahiányának következményei. *Jogesetek Magyarázata*, 2011/3. 3–17.; ZSUGYÓ Virág: Az Alkotmánybíróság határozata az alkotmánymódosítások alkotmányossági felülvizsgálatáról

az alkotmánymódosítások tartalmát. Kivételt képez ez alól Szlovákia, ahol 2019-ben semmisített meg az Alkotmánybíróság alkotmánymódosítást, bár ezt a döntést egyedi esetként szükséges kezelni.⁴⁴ Ha a magyar Alkotmánybíróság az alkotmányellenes alkotmánymódosítás kimondása mellett döntött volna, az más irányt szabott volna az alkotmányos fejlődésnek.⁴⁵

Ez a döntés nagy hatású volt, azonban az ezt követő, a jogállamiságot érintő ügyekben úgy vélem, kisebb súlyú kérdésekben került elő az elv alkotmányos követelmény megállapításakor (pl. még meg nem indult végrehajtási eljárások vonatkozásában a késedelmi pótlék felszámításának szabályai, kötelező gépjármű-felelősségbiztosításhoz kapcsolódó felszólítás és értesítés megküldése).

Nem volt olyan nagy jelentőségű ügy a testület előtt, amelyhez kapcsolódott volna a jogállamiság? Az alapjogi irányú bíraskodás hatásának tekinthetjük, hogy inkább az alapjogok kerülnek előtérbe? A jogállamiság a történeti alkotmány vívmányai közé sem került be. Bár megkérdőjelezhető lenne a helye a vívmányok között, mégpedig – úgy vélem – nem kevésbé, mint a köztársasági államformának.⁴⁶ A kérdés részletes elemzése más irányba vinné a munkát, mindenesetre kérdéseket vet fel a jogállamiság elvének háttérbe szorulása az alkotmányos követelményekkel összefüggésében, figyelembe véve a *rule of law* használatának változásait az Alkotmánybíróság gyakorlatában.⁴⁷ Azonban még így is kiemelkedő az alkalmazási gyakorisága az alapvető jogok túlnyomó többségéhez képest, megmaradt az általánosságából fakadó népszerűsége az indítványozók részéről.

Fogalmilag kizárt-e az alkotmányellenes alkotmánymódosítás? *Jogesetek Magyarázata*, Hallgatói külföldszám, 2011. 52–62.; CSINK Lóránt – Fröhlich Johanna: *Egy alkotmány margójára Alkotmányelméleti és értelmezési kérdések az Alaptörvényről*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2012. 54.; SZENTE Zoltán: Az Alkotmánybíróság döntése Magyarország Alaptörvényének Átmeneti rendelkezései alkotmányosságáról – Az Alaptörvény integritása és az alkotmányozó hatalom korlátai. *Jogesetek Magyarázata*, 2013/2. 11–21.; GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: Az alkotmánymódosítások alkotmányossági felülvizsgálata: elméleti koncepciók, nemzetközi trendek és magyar kérdések. In: GÁRDOS-OROSZ – SZENTE (szerk., 2014) i. m. 167–184.; SÓLYOM Péter: Alkotmánymódosítás mint alkotmánysértés? A Verfassungsdurchbrechung problémája a német alkotmányos hagyományban. In: : GÁRDOS-OROSZ – SZENTE (szerk., 2014) i. m. 144–166.; SZENTE Zoltán: Az „alkotmányellenes alkotmánymódosítás” és az alkotmánymódosítások bírósági felülvizsgálatának dogmatikai problémái a magyar alkotmányjogban. In: : GÁRDOS-OROSZ – SZENTE (szerk., 2014) i. m. 209–241.; ERDŐS Csaba: Rubiconon innen... és túl? Az Alkotmánybíróság gyakorlata a alkotmánymódosítások felülvizsgálatának és az alkotmányi szabályok közti kollízió feloldásának területein. In: GÁRDOS-OROSZ Fruzsina – SZENTE Zoltán (szerk.): *Jog és politika határán. Alkotmánybíraskodás Magyarországon 2010 után*. Budapest, HVG-ORAC, 2015. 321–324.

⁴⁴ Tomáš LALÍK: The Slovak Constitutional Court on Unconstitutional Constitutional Amendment (PL. ÚS 21/2014). *European Constitutional Law Review*, Vol. 16., iss. 2., 2020. 328–343.

⁴⁵ SZAKÁLY Zsuzsa: *Az alkotmány stabilitását védő garanciák*. Szeged, Iurisperitus Kiadó, 2020. 147–152.. 22/2016 (XII. 5.) AB határozat.

⁴⁷ Ld. pl.: VARGA Zs. András: *Eszményből bálvány? A joguralom dogmatikája*. Budapest, Századvég, 2015. 16–18.

5.3. Diszkrimináció tilalma

A diszkrimináció tilalma kiemelt szereppel rendelkezik az alapjogvédelmi alapelvek között, hiszen a diszkrimináció elleni intézkedéseknek át kell hatnia az egész jogrendszerre. Az Alkotmánybíróság mindössze négy esetben állapított meg alkotmányos követelményt 2012 óta kifejezetten a diszkrimináció tilalmának alapelveire hivatkozással. Két esetben szociális kérdés kapcsán döntött a testület alkotmányos követelmény kimondása mellett, egyszer pedig a lelkiismereti és vallásszabadság jogával kapcsolatban.

Egy 2018-as határozatában a testület kimondta, hogy „[...] a havi átlagjövedelem számításának szabályát valamennyi olyan ellátásra jogosultra alkalmazni kell, aki a referencia-időszak kezdetét követően rendelkezik legalább 180 naptári napi, egészségbiztosítási járulékfizetés alapját képező jövedelemmel.”⁴⁸

A lelkiismereti és vallásszabadság vonatkozásában az Alkotmánybíróság az egyházként történő elismerés kezdeményezésére előírt határidő kapcsán állapította meg, hogy milyen módon kell a határidőt számítani.⁴⁹ Emellett az egyházi jogállás szabályozásával kapcsolatban más alapjogok mellett a diszkrimináció tilalma is alapul szolgált a szabályozás bizonyos rendelkezéseinek megsemmisítéséhez.⁵⁰

Legfrissebb, a diszkrimináció tilalmának elvén alapuló alkotmányos követelményt kimondó döntésében az Alkotmánybíróság a tartós ápolást végzők időskori támogatásának kérdését vizsgálta.⁵¹

Nem tekinthető kiemelkedő jelentőségűnek a diszkrimináció tilalmának alkalmazása az alkotmányos követelmények tekintetében, az egyházi jogállásról szóló döntésnél sem a diszkrimináció tilalma volt a meghatározó érv. Azonban az indítványozók számára jó lehetőségnek tűnhet a diszkrimináció tilalmának elvére való hivatkozás, hiszen általánossága, az egész jogrendszer vonatkozásában való érvényesülési kondíciói tárgíthatják a testület értelmezési tartományát, és könnyebben segíthetik sikerre az indítványozót.

5.4. Élethez és emberi méltósághoz való jog

A tisztességes eljáráshoz való jog kiemelt szerepe nem kérdőjelezhető meg, ahogy a jogállamiságé sem, azonban elgondolkodtató, hogy az élethez és emberi méltósághoz való jogra alapozott alkotmányos követelmény mindössze egy született a 8 év alatt. A 27/2013. (X. 9.) AB határozatban a szülőtartás új intézménye került górcső alá, a testület a döntést a II. cikk mellett a XVI. cikk (4) bekezdésére alapozta.⁵² Az Alkotmánybíróság először elutasította az emberi méltóság sérelmére alapozott indítványi részt,⁵³ azonban az alkotmányos követelmény megállapításánál kimondta, hogy

⁴⁸ 2/2018. (IV. 6.) AB határozat.

⁴⁹ 27/2014. (VII. 23.) AB határozat.

⁵⁰ 6/2013. (III. 1.) AB határozat.

⁵¹ 25/2019. (VII. 23.) AB határozat.

⁵² Alaptörvény XVI. cikk (4): A nagykorú gyermekek kötelesek rászoruló szüleikről gondoskodni.

⁵³ 27/2013. (X. 9.) AB határozat [15].

„A személyi térítési díjfizetési kötelezettség megállapítása során nem sérülhet az Alaptörvény II. cikke által garantált emberi méltósághoz való jog. Ennek az alapjognak az eredeti tartalmát ugyanis a megaláztatás tilalma adja. Ezért a jogalkalmazó szervezetnek – az emberi méltóság érvényre jutása érdekében – minden esetben vizsgálniuk kell, hogy az Sztv. 114. § (2) bekezdés c) pontja szerinti, személyi térítési díjfizetésre kötelezett megmaradt jövedelme milyen mértékben elégséges a havi létszükségleteinek kielégítésére, [...]”⁵⁴

Vagyis a megaláztatás tilalma az a határ, amelynek az átlépése már aránytalanul sértene az emberi méltósághoz való jogot, a teljesítőképességet meghaladó teher, ön-maga fenntartásának veszélyeztetése már túl van ezen a határon. Ezt mindig a konkrét esetben kell megvizsgálni.

6. Összegzés

Az alkotmányos követelmények színes képet mutatnak 2012 után is. Csak a leggyakrabban érintett alapjogokat vizsgálva is látszik, hogy kifejezetten szerteágazó a rendszer. Található-e rendszeresség a rendszerben? Nem mondható. Az, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog a leggyakrabban érintett rendelkezés, nem tekinthető meglepőnek, hiszen a bírósági eljárásokhoz kapcsolódóan az eljárási kérdések felmerülése a valódi alkotmányjogi panasz megjelenése miatt nagyobb súllyal érvényesült. Emellett a jogállamiság és a diszkrimináció tilalmának alkalmazási gyakorisága és azok sikeressége is arra mutat, hogy az általános alapelvek segíthetik az indítványozót a panasz sikerességében, hiszen nagyobb mozgásteret biztosítanak a testület számára az értelmezés során.

Az alkotmányos követelmények jolly jokerként jelentek meg az Alkotmánybíróság gyakorlatában. Egyrészt az remek dolog, ha nem szükséges hozzányúlni a jogrendszerhez, és egy értelmezéssel el lehet igazítani a jogalkalmazókat az alkotmányos értelmezés irányába. Másrészt felmerül annak is a lehetősége, hogy a megsemmisítés vezetett volna hatásosabb megoldásra, ám a testület mégis a gyengébb eszköz mellett döntött, amely kevésbé volt alkalmas a helyzet megoldására. Például a 21/2016 (XI. 30) határozathoz fűzött különvéleményében Stumpf István éppen arra hívta fel a figyelmet, hogy nem tartja megfelelő eszköznek az alkotmányos követelmény megállapítását, amikor véleménye szerint a vizsgált kérdést a jogalkotónak kellene megfelelő módon szabályoznia.⁵⁵

⁵⁴ 27/2013. (X. 9.) AB határozat [24].

⁵⁵ 21/2016. (XI. 30.) AB határozat.

„[49] Nem értek egyet azzal, hogy lényegileg egy jogalkotói mulasztás miatt a bírói döntés, a Kúria Bfv.I.588/2015/5. számú ítélete minősüljön alaptörvény-ellenesnek és legyen megsemmisítendő, s ne pedig a jogalkotót hívja fel az Abtv. 46. § (1) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság kötelességének teljesítésére, a mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megszüntetésére.”

„[54] Az előzőekben kifejtettekre figyelemmel a határozat 1. rendelkező részi pontjában megállapított alkotmányos követelményt nem tudom támogatni, mert ezzel – megítélésem szerint – az Alkotmánybíróság, s nem a jogalkotó egészíti ki a Be. 21. § (3) bekezdés a) pontját, s állapít meg – az egyedül a

Hasonlónak tekinthető az az eset, amikor az ún. „hajléktalan-ügyben” az életvitelszerű közterületi tartózkodás esetére vonatkozó szabályok tekintetében alkotmányos követelményt állapított meg a testület.⁵⁶ Ki lehet kerülni alkotmányos követelmény megállapításával a jogszabály megsemmisítését, amely teljesen más kategória, hiszen nem tekinti alaptörvény-ellenesnek a vizsgált rendelkezést a testület, és az a jogrendszer része marad. Politikailag kényes ügyekben ez fogódzót jelenthet az Alkotmánybíróság számára, azonban az eredményt tekintve gyengíti az alkotmányos védelem elérhető szintjét, ha ez rendszeresen előfordul. Hatását tekintve lehet megfelelő, azonban a megsemmisítésnek jelzésértéke is van: olyan súlyos volt az alaptörvény-ellenesség, hogy másképp azt nem lehetett megszüntetni. Vannak olyan esetek, amelyeknél nem lehet ettől eltekinteni a megfelelő szintű jogvédelem érdekében.

Az alkotmányos követelmények gyakori alkalmazásának ez is oka lehet, azonban az alkotmányjogi panasz központi szerepbe kerülésében is kereshető ennek a magyarázata. Más szemlélet vált szükségessé, mint az utólagos normakontroll-központi alkotmánybíráskodás során.

Emellett a rendes bíróságok működését is közelebbről és gyakrabban éri hatás a valódi alkotmányjogi panasz bevezetése óta, és számukra gyorsabban elérhető és kötelező erejű eszköz lehet az alkotmányos követelmény meghatározása, mintha az Alkotmánybíróság arra várna, hogy a törvényhozó újradefiniálja az érintett területet a megsemmisítés után, vagy az alkotmányos mulasztás megállapításának következtében. Tekinthető ez gyakorlatias megoldásnak, vagy szükség szülte eszköznék? Hatásossága ebben a vonatkozásban attól függ, hogy mennyire veszik figyelembe a rendes bíróságok az alkotmányos követelményeket.⁵⁷

Ha megnézzük a 2012-2019 között meghatározott alkotmányos követelményeket kimondó alkotmánybírói döntéseket típus szerint, akkor a legtöbb, 22 darab valódi alkotmányjogi panasz eljárásban született. 16 alkotmányos követelmény került meghatározásra bírósági indítvány vagy kezdeményezés útján. 11 alkotmányos követelmény kivételes alkotmányjogi panasz eljáráshoz köthető. 8 alkotmányos követelményt ki-

nyomozási bíróra vonatkozó kizárási okhoz képest – új, a rendelkezésben szó szerint nem szabályozott további kizárási okot. Nem támogatom így azt sem, hogy alkotmányos követelmény formájában megállapított (álláspont szerint csak jogi szabályozás útján pótolható) kizárási okot kérjen számon az Alkotmánybíróság az eljáró bíróságon, s emiatt semmisítse meg a vizsgált bírói döntést.”

⁵⁶ 19/2019. (VI. 18.) AB határozat „Az Alkotmánybíróság – hivatalból eljárva – megállapítja, hogy a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 178/B. §-ának hajléktalan személyek esetében történő alkalmazása során az Alaptörvény XXII. cikk (2) és (3) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a szabálysértési szankció alkalmazására csak akkor kerüljön sor, ha a hajléktalan személy ellátórendszerben való elhelyezése a cselekmény elkövetésekor igazolhatóan biztosított volt. A szabálysértési szankció alkalmazásának meg kell felelnie az életvitelszerű közterületen tartózkodás tilalma alkotmányos céljának, az esetlet, magukról gondoskodni nem tudó személyek ellátórendszerbe vonásának.”

⁵⁷ Bár a tanulmány elején kijelentik a szerzők, hogy nem az alkotmányos követelmények érvényesülésével foglalkoznak, maga a konkrét panasz utóélete is hasznos információkat szolgáltathat a helyzetről: SOMODY Bernadette – VISSY BEATRIX: Az alkotmánybírói döntések rendesbírói végrehajtása: normatív elvárások – tényleges gyakorlat. *MTA Law Working Papers* 2018/6. 13–23. <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

mondó döntés utólagos normakontroll eljáráshoz köthető. Ez alapján az egyedi bírósági eljárásokhoz kötődő követelmények elég nagy túlsúlyban vannak. Az összes elbírált ügy arányában viszont elenyésző számúnak tekinthetők azok az esetek, amikor alkotmányos követelmény került kimondásra.

Az alkotmányos követelmények a jogalkotás és a jogalkalmazás közötti egységességet segítik elő alkotmányos úton. A gyakorlatban zajló bírósági eljárások alkotmánnyal való összhangjának elősegítése kiemelt feladat, különös tekintettel az alkotmányjogi panasz eljárások hangsúlyos szerepére. Az Alkotmánybíróság az alkotmányos követelmények segítségével, kötött kontextusokban ugyan, de képes segíteni ezt az irányt. A tisztességes eljáráshoz kapcsolódó követelmények túlsúlya is a megváltozott irányt mutatja, hiszen az egyéni alapjogvédelem előtérbe kerülésével a bírósági eljárások garanciái is nagyobb hangsúlyt kaptak.

* * *

Melléklet

	ABH száma	Alaptörvényi hivatkozás
2012	45/2012	Alaptörvény B) cikk (1) bek. (jogállamiság), és T) cikk
2013	1/2013	Alaptörvény XXIII.
	2/2013	Alaptörvény B) cikk (1) bek., valamint XXVIII. cikk (7) bek.
	3/2013	Alaptörvény VIII. cikk (1) bek.
	6/2013	Alaptörvény VII. és XV. cikk, XXIV., illetve XXVIII. cikk
	8/2013	Alaptörvény XXVIII. cikk (3)
	9/2013	Alaptörvény B) cikk (1) bek., valamint XXVIII. cikk (7) bek.
	10/2013	Alaptörvény 5. cikk (4) és (7)
	13/2013	Alaptörvény B) cikk (1) bek.
	14/2013	Alaptörvény B) cikk (1) bek. és a Q) cikk (2) bek.
	21/2013	Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdés és I. cikk (3) bekezdés
	25/2013	Alaptörvény XXVIII. cikk (1)
	27/2013	Alaptörvény II. cikke és XVI. cikke (4) bekezdése
	34/2013	XXVIII. cikk (1)
2014	2/2014	Alaptörvény VI. cikk (2)
	15/2014	Alaptörvény XIII. cikk (1)
	18/2014	Alaptörvény X. cikk (1) és (3)
	20/2014	Alaptörvény XIII. cikk (1)
	27/2014	az Alaptörvény VII. cikkéből és XV. cikkéből
	29/2014	Alaptörvény VI. cikk (2)
	36/2014	Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés
2015	3058/2015	Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdésének a)–g)
	8/2015	Alaptörvény XXVIII. cikk (1)
	12/2015	XXVIII. cikk (7) bekezdés

ABH száma	Alaptörvényi hivatkozás
13/2015	Alaptörvény B) cikk (1)
14/2015	Alaptörvény XXVIII. cikk (7)
17/2015	Alaptörvény XXVIII. cikk (7)
20/2015	Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdéséből és XXVIII. cikk (7)
2016	
3/2016	Alaptörvény XXII. cikk (3)
21/2016	Alaptörvény XXVIII. cikk (1)
2017	
2/2017	Alaptörvény XXVIII. cikk (1)
5/2017	Alaptörvény XXIV. cikk (1)
3019/2017	Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből, T) cikk (3) bekezdéséből és 41. cikk (5)
8/2017	Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből és XXVIII. cikk (6)
10/2017	Alaptörvény XXIV. cikk (1)
11/2017	Alaptörvény XXVIII. cikk (7)
15/2017	Alaptörvény I. cikk (3) bekezdéséből és a XXIII. cikk (7)
18/2017	Alaptörvény XXVIII. cikk (7)
25/2017	Alaptörvény XXVIII. cikk (1)
34/2017	Alaptörvény IX. cikk (2)
2018	
2/2018	Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdéséből és XIX. cikk (1)
18/2018	Alaptörvény B) cikk (1)
20/2018	Alaptörvény B) cikk (1)
21/2018	Alaptörvény Q) cikk (2)
2019	
3/2019	Alaptörvény XXVIII. cikk (4)
4/2019	Alaptörvény P) cikk (1) bekezdéséből és XXI. cikk (1)
16/2019	Alaptörvény XXVIII. cikk (1)
19/2019	Alaptörvény XXII. cikk (2) és (3)
25/2019	Alaptörvény XV. cikk (1)
3293/2019	Alaptörvény B) cikk (1)
30/2019	Alaptörvény IX. cikk (1)
32/2019	Alaptörvény XXVIII. cikk (7)

